

J. Bb.

"Alexander von Humboldt", T. I: "Von der Bildungsreise zur Forschungsreise 1769-1804", T. II: "Vom Reisewerk zum Kosmos 1804-1859", Hanno Beck, Wiesbaden 1961 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/1, 120-121

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Omawia on np. (na s. 47—54) zagadnienie źródeł do podróży Jana z Kolna, traktując jako fakt historyczny, a nie znając pracy B. Olszewicza, który już prawie 30 lat temu w rozprawie wywołującej liczne odgłosy¹ wykazał legendarność tej postaci. Dzieło Magidowicza jest jednak pierwszą, a zatem pionierską monografią poświęconą odkryciom i wyprawom badawczym do Ameryki Północnej, której trudność opracowania polegała przede wszystkim na tym, że istnieje do tego tematu olbrzymia literatura wymagająca szczególnie krytycznej oceny.

J. Bb.

Irena Stasiewicz, Bolesław Orłowski, *Jak nasi przodkowie w powietrzu latali*, s. 36. Ryszard Kołodziejczyk, *Warszawsko-Wiedeńska Droga Żelazna*, s. 59. Halina Winnicka, *Zapomniany wynalazca*, s. 43. Irena Stasiewicz, Bolesław Orłowski, *W fabryce sprzed półtora wieku*, s. 35. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1961—1962.

Powyższe pozycje ukazały się w latach 1961 i 1962 w ramach „Biblioteczki Historycznej” PZWS, przeznaczonej dla uczniów klas V—VII jako ich samodzielna lektura uzupełniająca wiadomości z historii Polski zdobywane w czasie zajęć lekcyjnych.

Godnym podkreślenia jest fakt, że redakcja „Biblioteczki” docenia znaczenie tematów z zakresu historii techniki. Na 20 tytułów, które ukazały się do września 1962 r., 4 popularyzują właśnie technikę i osiągnięcia techniczne w dawnej Polsce. O pierwszych w Polsce próbach balonowych opowiadają autorzy książeczki *Jak nasi przodkowie w powietrzu latali*. *Zapomniany wynalazca* — to Abraham Stern, wybitny, a tak mało znany, mechanik polski przełomu XVIII i XIX w. *Warszawsko-Wiedeńska Droga Żelazna* jest opowieścią o okolicznościach i przebiegu budowy tej pierwszej linii kolejowej w centrum kraju. Wreszcie książka *W fabryce sprzed półtora wieku* zawiera opis huty w Białogonie pod Kielcami.

Książeczki pisane są częściowo w formie zbeletryzowanej. Zawierają one liczne ilustracje, przy czym w części są to reprodukcje materiałów ikonograficznych z opisywanej epoki.

Wydawnictwo planuje dalsze pozycje z zakresu historii techniki. M. in. w opracowaniu znajduje się opowiadanie o Stanisławie Staszycu jako organizatorze przemysłu.

J. J.

Hanno Beck, *Alexander von Humboldt*. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1961. T. I, *Von der Bildungsreise zur Forschungsreise 1769—1804*, s. 303; t. II, *Vom Reisewerk zum „Kosmos” 1804—1859*, s. 439.

Tom pierwszy monografii Aleksandra Humboldta obejmuje jego młodość, studia, prace w górnictwie, przygotowania do podróży amerykańskiej i samą podróż, tom zaś drugi — okres, w którym opracował on rezultaty podróży amerykańskiej i przygotowywał się do podróży po Rosji (1829—1830), oraz późniejszą działalność uczonego w Berlinie. Autor monografii Hanno Beck, młody, wybitnie utalentowany historyk niemiecki, wykorzystał w niej olbrzymi materiał bibliograficzny i archiwalny zebrany z okazji obchodów roku humboldtowskiego (1959). Ukazał on postać genialnego

¹ O Janie z Kolna, domniemanym polskim poprzedniku Kolumba. „Przegląd Geograficzny”, 1933.

uczonego w całym kontekście stosunków, kontaktów i warunków epoki: późnego oświecenia, romantyzmu i klasycyzmu. Wartość tej pracy źródłowej, bogatej w cenny materiał faktograficzny i trafną interpretację historyczną podnoszą tabele chronologiczne, zestawienia literatury i indeks osobowy.

J. Bb.

Istorija geologiczeskich nauk w Moskowskom uniwersitietie. Pod redakcją D. I. Gordiejewa. Izdatielstwo Moskowskogo Uniwersitietia, Moskwa 1962, s. 352.

Historia nauk geologicznych na Uniwersytecie Moskiewskim obejmuje dwóchsetletni okres istnienia tej uczelni (1755—1955). Napisana została przez duży, bo dwudziestokilkuosobowy kolektyw autorów, którym przypadło w udziale opracowanie poszczególnych rozdziałów. Fakt ten stał się przyczyną pewnych powtórzeń materiału, a jednocześnie zbyt dużej odrębności w potraktowaniu poszczególnych zagadnień, które w rzeczywistości są ze sobą ściśle związane. Dzieje nauk geologicznych zostały przedstawione w trzech okresach.

Pierwsze stulecie istnienia uniwersytetu (1755—1855) jest to okres, w którym mineralogia i geognozja wyodrębniły się z historii naturalnej i uformowane zostały w przedmiot uniwersytecki. Historia tych nauk na uniwersytecie sprowadza się w tym czasie głównie do działalności M. I. Afonina i M. G. Liwanowa. W książce uwypuklone zostały zasługi rosyjskich uczonych w przeciwieństwie do przebywających w tym czasie w Moskwie obcych przyrodników: F. H. Dilteya, S. G. Reichela, I. J. Rosta i innych, ocenionych szczególnie krytycznie w rozdziale *Walka M. I. Afonina z wrogami przodującej nauki rosyjskiej*.

W okresie *Od końca lat 50-tych XIX wieku do Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej* nastąpiło rozdzielenie katedr, mineralogii i geognozji na dwie katedry samodzielne oraz pojawiła się ewolucjonistyczna paleontologia. Liczba uczonych zasłużonych dla rosyjskiej geologii wybitnie się w tym okresie zwiększyła (G. E. Szurowski, M. A. Tołstopiatow, A. P. Pawłow, W. I. Wiernadski, S. P. Popow, W. O. Kowalewski, M. W. Pawłowa).

Na s. 166 zostało wyraźnie podkreślone polskie pochodzenie związanych w tym czasie z Uniwersytetem Moskiewskim mineralogów: G. Kasperowicza i I. Siomy.

Okres ostatni obejmujący lata 1917—1955 charakteryzuje się imponującym rozwojem nauk geologicznych na Uniwersytecie Moskiewskim, zaznaczonym powstaniem w r. 1949 Wydziału Geologii z kilkunastoma zakładami specjalistycznymi.

Publikacja daje wyczerpujący obraz rozwoju nauk geologicznych na tym aczkolwiek nie najstarszym, to jednak dziś potężnym uniwersytecie, obraz, który w przyszłości pozwoli łatwiej odtworzyć dzieje powszechne tych nauk.

J. Bb.

A. S. Isajew, *Od samobiegłej kolaski do ZIL-111 (Iz istorii awtomobila)*. Moskowskij Raboczij 1961, Moskwa 1961, s. 170.

A. S. Isajew, *Elektriczestwo i transport. Iz istorii elektriczeskich żelaznych dorog i naziemnego biezielsowogo elektrotransporta*. Moskowskij Raboczij 1961, Moskwa 1961, s. 110.

Dwie broszury A. S. Isajewa wydane zostały przez Oddział Techniki Samochodowo-Traktorowej i Silników Ciepłych Muzeum Politechnicznego w Moskwie. Są one jakby przedłużeniem ekspozycji muzealnej, dając obszerniejszy i dokładniejszy